



RAAD VAN STATE

afdeling Wetgeving

advies 78.837/VR/1
van 12 maart 2026

over

een voorontwerp van decreet ‘houdende afwijkingen op de
omgevingsvergunningsplicht, omgevingsmelding en andere
toelatingen in geval van een defensiegerelateerde
uitzonderingssituatie’

Op 26 januari 2026 is de Raad van State, afdeling Wetgeving, door de Vlaamse minister van Omgeving en Landbouw verzocht binnen een termijn van dertig dagen, verlengd tot vijfenveertig dagen*, een advies te verstrekken over een voorontwerp van decreet ‘houdende afwijkingen op de omgevingsvergunningsplicht, omgevingsmelding en andere toelatingen in geval van een defensiegerelateerde uitzonderingssituatie’.

Het voorontwerp is, wat de bevoegdheid betreft, door de verenigde kamers onderzocht op 10 maart 2026. De verenigde kamers waren samengesteld uit Pierre LEFRANC, kamervoorzitter, voorzitter, Luc DONNAY, kamervoorzitter, Brecht STEEN, Tim CORTHAUT, Laurence VANCRAVEBECK en Anne-Stéphanie RENSON, staatsraden, en Charles-Henri VAN HOVE en Eline YOSHIMI, griffiers.

De verslagen zijn uitgebracht door Kristine BAMS, eerste auditeur-afdelingshoofd en Benoît LAGASSE, adjunct-auditeur.

Het voorontwerp is voor het overige door de eerste kamer onderzocht op 17 februari 2026. De kamer was samengesteld uit Pierre LEFRANC, kamervoorzitter, Brecht STEEN en Tim CORTHAUT, staatsraden, Michel TISON, assessor, en Eline YOSHIMI, griffier.

Het verslag is uitgebracht door Kristine BAMS, eerste auditeur-afdelingshoofd.

Het advies, waarvan de tekst hierna volgt, is gegeven op 12 maart 2026.

*

* Deze verlenging vloeit voort uit artikel 84, § 1, eerste lid, 2°, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, waarin wordt bepaald dat de termijn van dertig dagen verlengd wordt tot vijfenveertig dagen in het geval waarin het advies gegeven wordt door de verenigde kamers met toepassing van artikel 85*bis*.

1. Met toepassing van artikel 84, § 3, eerste lid, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, heeft de afdeling Wetgeving zich toegespitst op het onderzoek van de bevoegdheid van de steller van de handeling, van de rechtsgrond¹, alsmede van de vraag of aan de te vervullen vormvereisten is voldaan.

*

STREKKING VAN HET VOORONTWERP

2. Het om advies voorgelegde voorontwerp van decreet strekt ertoe een *sui generis* regeling uit te werken voor het verlenen van vergunningen voor defensiegerelateerde werken en activiteiten in geval van een door de Vlaamse Regering vastgestelde defensiegerelateerde uitzonderingssituatie, die de Vlaamse Regering toelaat om allerlei verplichte vergunningen, meldingen, machtigingen, ontheffingen of toestemmingen achterwege te laten voor enerzijds de productie en opslag van wapens, munitie en oorlogsmateriaal in de zin van artikel 346, lid 1, b), van het Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie (hierna: VWEU) en anderzijds de aanpassing van voor de strategische militaire mobiliteit noodzakelijke wegeninfrastructuur.

Het voorontwerp valt uiteen in twee hoofdstukken.

Het eerste hoofdstuk met als opschrift ‘algemene bepalingen’ stelt in artikel 2 dat wordt voorzien in een gedeeltelijke omzetting van de richtlijnen 2011/42/EU² en 92/43/EEG³. Artikel 3 bevat een aantal definities en artikel 4, § 1, somt de decreten op waarvan wordt afgeweken door het voorontwerp. Opdat de afwijkingsregeling toepassing kan krijgen, dient eerst de “defensiegerelateerde uitzonderingssituatie” te worden afgekondigd. Dit gebeurt via een besluit van de Vlaamse Regering dat bekrachtigd wordt door de decreetgever⁴ (artikelen 4, § 2, en 5). De artikelen 6 tot 8 leggen de regels vast voor het verkrijgen, op verzoek van de initiatiefnemer van het project, van de *sui generis* beslissing in toepassing van dit decreet en voor de geldigheidsduur ervan, inclusief de verplichting om achteraf de via de afwijkingsregeling toegestane werken weer ongedaan te maken. Artikel 9 regelt de handhaving van dit decreet en zijn uitvoeringsbesluiten.

Het tweede hoofdstuk bevat de wijzigingsbepalingen. Concreet worden artikel 16.1.1, eerste lid, van het decreet van 5 april 1995 ‘houdende algemene bepalingen inzake het milieubeleid’ (hierna: DABM) en artikel 6.2.1, eerste lid, van de Vlaamse Codex Ruimtelijke

¹ Aangezien het om een voorontwerp van decreet gaat, wordt onder “rechtsgrond” de overeenstemming met de hogere rechtsnormen verstaan.

² Richtlijn 2011/92/EU van het Europees Parlement en de Raad van 13 december 2011 ‘betreffende de milieueffectbeoordeling van bepaalde openbare en particuliere projecten’.

³ Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 ‘inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna’ (hierna ook: de habitatrichtlijn).

⁴ In het licht van adv.RvS 68.936/AV van 7 april 2021 over een voorontwerp dat heeft geleid tot de wet van 14 augustus 2021 ‘betreffende de maatregelen van bestuurlijke politie tijdens een epidemische noodsituatie’, opmerking 82, moet worden aangenomen dat het gaat om een louter feitelijke vaststelling, zodat zowel het besluit dat de defensiegerelateerde uitzonderingssituatie vaststelt als die bekrachtiging het reglementaire karakter ontberen in de zin van artikel 3, § 1, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State en dat ze bijgevolg niet om advies aan de afdeling Wetgeving voorgelegd moeten worden.

Ordering van 15 mei 2009 (hierna: VCRO) gewijzigd in functie van de bepalingen die deel uitmaken van hoofdstuk 1.

BEVOEGDHEID

3. Het voorontwerp beoogt de Vlaamse Regering te machtigen om sterk vereenvoudigde *ad hoc* procedures in te voeren in afwijking van de gebruikelijke vergunningen, meldingen, machtigingen, ontheffingen of toestemmingen zoals voorzien in de VCRO, het DABM, het Natuurdecreet van 21 oktober 1997, het Bosdecreet van 13 juni 1990 en het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2023.

Het leidt geen twijfel dat elk van die decreten betrekking heeft op gewestaangelegenheden en dat ook het voorontwerp, in de mate dat daarmee afwijkende regels worden ingevoerd met betrekking tot aangelegenheden die onder die decreten vallen, betrekking heeft op gewestaangelegenheden inzake leefmilieu, natuur en ruimtelijke ordening (artikel 6, § 1; I, II en III, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 ‘tot hervorming der instellingen’ (hierna: BWHI).

4. De Raad van State moet echter voorbehoud maken bij de voorafgaande voorwaarde voor de toepassing van de ontworpen regeling. Die is immers slechts van toepassing nadat de Vlaamse Regering, na raadpleging van de federale minister, bevoegd voor defensie, overeenkomstig artikel 5 van het voorontwerp de zogenaamde “defensiegerelateerde uitzonderingssituatie” heeft afgekondigd.

4.1. Artikel 3, 3°, van het voorontwerp omschrijft de “defensiegerelateerde uitzonderingssituatie die noopt tot het versneld operationeel kader inzake omgevingsvergunningen voor defensiegerelateerde handelingen of exploitaties” (afgekort: “defensiegerelateerde uitzonderingssituatie”) als “elke gebeurtenis of ernstige bedreiging die de fundamentele constitutionele, politieke, economische of sociale structuren van België of de Europese Unie ernstig kan destabiliseren en, met name, een rechtstreekse bedreiging kunnen vormen voor de samenleving, de bevolking of België of de Europese Unie als zodanig, met inbegrip van terroristische activiteiten, die een snelle opschaling van de productie of opslag van wapens, munitie of oorlogsmateriaal noodzakelijk maakt of het versneld klaarmaken van de wegeninfrastructuur opdat deze voldoende inzetbaar is voor strategische militaire mobiliteit”.

4.2. Op de vraag hoe de gewestbevoegdheid voor het afkondigen van de defensiegerelateerde uitzonderingssituatie wordt verantwoord, antwoordde de gemachtigde:

“Het begrip “defensiegerelateerde uitzonderingssituatie” in het decreet is een autonoom begrip dat niet (noodzakelijk) samenvalt met de afkondiging van de staat van oorlog in toepassing van artikel 167, §1, lid 2 van de Grondwet.

Het begrip ‘defensiegerelateerde uitzonderingssituatie’ wordt in het decreet zuiver gedefinieerd in functie van Vlaamse bevoegdheden en behoort dus zelf tot de bevoegdheid van het Vlaamse Gewest. Het afkondigen van de uitzonderingssituatie door de Vlaamse overheid in toepassing van het decreet betekent dus niet dat de Vlaamse Regering de staat van oorlog zou afkondigen en zich de bevoegdheid van de Koning uit artikel 167, §1, tweede lid Grondwet zou toe-eigenen. Omgekeerd, is het wel zo dat wanneer de Koning de

staat van oorlog afkondigt in de zin van artikel 167, §1, lid 2 van de Grondwet er voldaan zal zijn aan de voorwaarden om de defensiegerelateerde uitzonderingssituatie af te kondigen en het decreet dus te activeren. Dit wordt in de Memorie van Toelichting in de artikelsgewijze toelichting bij artikel 5, §1, van het decreet als volgt verduidelijkt:

‘In de volgende gevallen zal er evident voldaan zijn aan de voorwaarden van de defensiegerelateerde uitzonderingssituatie bedoeld in dit decreet:

- wanneer een vreemde mogendheid België binnenvalt, bezet of aanvalt of een ernstige dreiging daartoe bestaat;
- wanneer de Koning de staat van oorlog vaststelt in toepassing van artikel 167, §1, tweede lid van de Grondwet;
- wanneer er sprake is van een staat van oorlog of een staat van beleg zoals bedoeld in de Besluitwet van 11 oktober 1916 betreffende de staat van oorlog en de staat van beleg;
- wanneer de militairen zich bevinden in een “periode van oorlog” (of in voorkomend geval een “periode van crisis”) bedoeld in artikel 186 van de wet van 28 februari 2007 tot vaststelling van de militairen en kandidaat-militairen van het actief kader van de Krijgsmacht.’.

Het komt aan het Vlaamse Gewest toe om de defensiegerelateerde uitzonderingssituatie af te kondigen voor de uitoefening van de eigen bevoegdheden en niet aan de federale overheid. Bijgevolg is het ook niet mogelijk om de afkondiging van de defensiegerelateerde uitzonderingssituatie afhankelijk te maken van een voorafgaande beslissing van een federale instantie, zo ook niet van de minister van defensie of de Koning.

Dit zou immers neerkomen op het geven van een beslissingsbevoegdheid (minstens een vetorecht) aan de federale overheid in materies waarvoor de gewesten bevoegd zijn (met name de vergunningverlening), wat gelijk staat aan een verboden afstand of delegatie van bevoegdheden. Het autonomiebeginsel in het publiekrecht brengt immers met zich mee dat de overheid die bevoegd is voor een bepaalde materie (in deze leefmilieu, ruimtelijke ordening, etc.) deze bevoegdheid ook volledig autonoom zelf kan en moet uitoefenen. Voorafgaande raadpleging en overleg met het federale niveau kan uiteraard wel.

Om voormelde redenen wordt in de artikelsgewijze toelichting bij artikel 5, §1, ook het volgende gesteld: ‘De beslissing om de defensiegerelateerde uitzonderingssituatie af te kondigen en in stand te houden in toepassing van dit decreet ligt echter steeds bij de Vlaamse Regering. Wanneer de federale minister van defensie niet instemt met de defensiegerelateerde uitzonderingssituatie, belet dit niet dat de Vlaamse Regering alsnog de defensiegerelateerde uitzonderingssituatie afkondigt indien voldaan is aan de definitie hiervan. Omgekeerd, wanneer de federale minister van defensie de Vlaamse Regering vraagt om het decreet te activeren, bestaat er ook geen verplichting daartoe.’.

Tenslotte kan ook nog worden verwezen naar wat in het algemeen deel van de Memorie van Toelichting wordt gesteld in randnr. 11, in antwoord op een gelijkkluidende opmerking van de SARO: ‘De afkondiging van de defensiegerelateerde uitzonderingssituatie gebeurt louter in functie van de toepassing van een afwijkingsregeling m.b.t. de gewestelijke materie inzake leefmilieu, natuur en ruimtelijke ordening. Dit is een exclusief gewestelijke bevoegdheid.’.

4.3. Naar het inzicht van de Raad van State heeft de beoordeling die de Vlaamse Regering in het kader van artikel 5 van het voorontwerp dient te maken geen betrekking op aangelegenheden die verband houden met leefmilieu, natuur of ruimtelijke ordening. De beoordeling in kwestie heeft daarentegen wel betrekking op essentiële aspecten van het buitenlands

beleid van België, waarvan de leiding overeenkomstig artikel 167, § 1, eerste lid, van de Grondwet toekomt aan de Koning. Zoals het Grondwettelijk Hof heeft verduidelijkt beoogt die grondwetsbepaling op het vlak van de bevoegdheidsverdeling inzake internationale betrekkingen een evenwicht te vinden tussen, enerzijds, de autonomie van de gemeenschappen en de gewesten, en, anderzijds, de eenheid en de coherentie van het Belgische buitenlands beleid.⁵ De eenheid en de coherentie van het buitenlands beleid beogen te vermijden dat de verschillende entiteiten van de federale Staat een tegenstrijdig buitenlands beleid zouden ontwikkelen. Daartoe kent artikel 167, § 1, van de Grondwet de leiding van de buitenlandse betrekkingen toe aan de Koning.⁶

De Koning wordt bovendien door artikel 167, § 1, tweede lid, van de Grondwet aangewezen als bevelhebber van de krijgsmacht, en bevoegd gemaakt om de staat van oorlog en het einde van de vijandigheden vast te stellen.⁷ Meer algemeen is uitsluitend de federale overheid bevoegd voor het defensiebeleid,⁸ en het beleid inzake civiele veiligheid.⁹

Het afkondigen van een “defensiegerelateerde uitzonderingssituatie” houdt niet enkel een beoordeling in van de internationale geopolitieke en strategische situatie, maar kan bovendien uit zichzelf constitutief zijn in de externe betrekkingen, doordat het Vlaamse Gewest zich zo publiekelijk uitspreekt over internationale aangelegenheden, wat ook buiten de gewestgrenzen weerklank kan vinden. Dat zou *a fortiori* het geval zijn indien, zoals de gemachtigde uitdrukkelijk weigert uit te sluiten, de beoordeling van het bestaan van een dergelijke “defensiegerelateerde uitzonderingssituatie” door de Vlaamse Regering zou afwijken van de visie van de federale overheid (in het ontwerp tot uiting gebracht bij monde van de federale minister, bevoegd voor defensie, ook al komt het niet aan de decreetgever toe om te bepalen wie namens de Koning zou kunnen participeren aan de Vlaamse beleidsvorming).¹⁰ Bijgevolg kan niet worden aangenomen dat de Vlaamse Regering zelf die beoordeling kan maken zonder zich daarbij te

⁵ GwH nr. 80/2015 van 28 mei 2015, B.4.1.

⁶ *Idem.*

⁷ Het komt de Raad van State echter voor dat, niettegenstaande de door de gemachtigde aangehaalde passage uit de memorie van toelichting, het ontwerp enkel bedoeld is voor defensieve maatregelen ter vermindering van of voorafgaand aan een gewapend conflict. Binnenvallende vijandelijke mogelijkheden zullen de Vlaamse overheid niet om vergunningen en toelatingen vragen, en eens de staat van oorlog is vastgesteld of vijandelijkheden zijn uitgebroken op of nabij het Belgische grondgebied kan van de Koning of de bevelhebbers van geallieerde legers niet het tegendeel worden verwacht. Bijgevolg focust de Raad van State haar bevoegdheidsanalyse voornamelijk op de inferentie van het voorontwerp met de eenheid en coherentie van de externe betrekkingen waarover de Koning de leiding heeft in tijden van geopolitieke spanning.

⁸ Zie in die zin adv.RvS 59.427/VR van 14 juni 2016 over een voorontwerp dat heeft geleid tot de wet van 25 december 2016 ‘houdende instemming met het samenwerkingsakkoord van 22 april 2016 tussen de Federale Staat en de Franse Gemeenschap betreffende de nadere regels voor de financiering en de werking van de internationale afdeling van de Internationale School van SHAPE’, opmerking 2.5.

⁹ Zie daarover adv.RvS 68.936/AV van 7 april 2021 over een voorontwerp dat heeft geleid tot de wet van 14 augustus 2021 ‘betreffende de maatregelen van bestuurlijke politie tijdens een epidemische noodsituatie’, in het bijzonder opmerkingen 19 en 20.

¹⁰ In het geval van een verlenging van de “defensiegerelateerde uitzonderingssituatie” overeenkomstig artikel 5, § 1, tweede lid, van het voorontwerp moet bovendien worden vastgesteld dat daarbij niet langer de “strikte noodzakelijkheid” van de duur van de verlenging moet worden aangetoond, wat niet enkel inconsistent is met artikel 5, § 1, eerste lid, van het voorontwerp, maar tot gevolg kan hebben dat het Vlaamse Gewest een defensiegerelateerde uitzonderingstoestand behoudt in weerwil van de internationale situatie, wat zelf weer een positiebepaling inzake het buitenlands beleid inhoudt, en ook problematisch kan zijn voor de verantwoording van het handhaven van de afwijkingen in het licht van artikel 23 van de Grondwet (zie opm. 8.1-8.2).

mengen in de kern van de aan de Koning voorbehouden federale bevoegdheid inzake externe betrekkingen en/of defensie.

4.4. Het voorliggende bevoegdheidsbezwaar is fundamenteel, maar eng wat zijn draagwijdte betreft.

De Raad van State betwist niet dat een gewest in het kader van zijn bevoegdheden tegemoet kan komen aan of anticiperen op de noden van andere overheden. In dat verband heeft de Raad van State geen bezwaar gemaakt tegen de vele versoepelingen op de meldings- en vergunningsplicht die recent – weliswaar binnen de grenzen van de VCRO – werden aangebracht met betrekking tot defensiegerelateerde installaties.¹¹ In het kader van de pandemische noodsituatie heeft de Raad van State ook aanvaard dat een federale afkondiging van de pandemische noodsituatie gevolgd kan worden door maatregelen van de gemeenschappen en gewesten die binnen de eigen bevoegdheden complementair zijn aan het federale beschermingsniveau.¹²

Het voorontwerp moet echter worden onderscheiden van die aangehaalde voorbeelden omdat in het voorliggende ontwerp het gewest zelf, zonder daartoe bevoegd te zijn, het bestaan van de ingeroepen noodsituatie (*in casu* de “defensiegerelateerde uitzonderingssituatie”) vaststelt en dus autonoom een beoordeling maakt over de geopolitieke situatie en overeenstemmende militaire behoeften van België, desgevallend tegen de wil in van de volgens de Grondwet bevoegde federale overheid. In de mate dat het voorontwerp niet louter gevolgen verbindt voor het gewestbeleid aan objectieve vaststellingen inzake het buitenlands- en defensiebeleid door de daartoe bevoegde overheden – in het bijzonder de Koning, en bij uitbreiding de bevoegde organen van de Europese Unie, onder meer in het kader van het Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid¹³ en het Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid,¹⁴ en andere internationale organisaties waarvan België lid is en overeenkomstig artikel 34 van de

¹¹ Zie het ontbreken van enig bevoegdheidsbezwaar in adv.RvS 78.591/1 van 24 december 2025 over een ontwerp van besluit van de Vlaamse Regering ‘tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 16 juli 2010 betreffende de meldingsplichtige handelingen ter uitvoering van de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening’ en adv.RvS 78.593/1 van 24 december 2025 over een ontwerp van besluit van de Vlaamse Regering ‘tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 16 juli 2010 tot bepaling van stedenbouwkundige handelingen waarvoor geen omgevingsvergunning nodig is en van het besluit van de Vlaamse Regering van 7 mei 2021 tot uitvoering van diverse bepalingen uit de wet van 28 december 1967 betreffende de onbevaarbare waterlopen en tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 12 december 2008 tot uitvoering van titel XVI van het decreet van 5 april 1995 houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid, wat betreft het toezicht op de naleving van de wet van 28 december 1967 betreffende de onbevaarbare waterlopen’.

¹² Adv.RvS 68.936/AV van 7 april 2021 over een voorontwerp dat heeft geleid tot de wet van 14 augustus 2021 ‘betreffende de maatregelen van bestuurlijke politie tijdens een epidemische noodsituatie’, in het bijzonder opmerkingen 38 tot 42.

¹³ Maar ook andere handelingen van de Unie zouden een objectieve trigger kunnen zijn, zoals bv. de beslissing van de Raad om overeenkomstig artikel 64, lid 4, van verordening (EU) 2025/2643 van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2025 ‘tot vaststelling van het programma voor de Europese defensie-industrie en van een kader van maatregelen ter waarborging van de tijdige beschikbaarheid en levering van defensieproducten (“EDIP-verordening”)’ de “veiligheidsgerelateerde voorzieningscrisistoestand” te activeren.

¹⁴ In het bijzonder kan worden gedacht aan besluiten overeenkomstig artikel 42, lid 4, van het VEU, of hulp- en bijstandsverplichtingen overeenkomstig artikel 42, lid 7, van het VEU.

Grondwet beslissingsbevoegdheden ter zake heeft overgedragen¹⁵ – maar zelf die beoordeling maakt is het voorontwerp onverenigbaar met de bevoegdheidsverdelende regels.

Bijgevolg moeten de voorwaarden en procedure voor het activeren van het afwijkingsmechanisme – dat op zich wel betrekking heeft op de gewestbevoegdheden – fundamenteel worden heroverwogen zodat daarbij niet wordt geraakt aan de bevoegdheden van de federale overheid, en in het bijzonder aan de prerogatieven van de Koning.

4.5. De vraag rijst bovendien of het in het kader van de operationalisering van de defensiegerelateerde uitzonderingssituatie, die overeenkomstig artikel 6 van het voorontwerp onderworpen is aan een aantal voorwaarden, aan de Vlaamse Regering kan toekomen om autonoom de noodzakelijkheid te beoordelen van de handelingen of exploitaties hetzij om tot een snelle opschaling van de productie of opslag van wapens, munitie of oorlogsmateriaal over te gaan, hetzij om de weginfrastructuur versneld klaar te maken opdat deze voldoende inzetbaar is voor strategische militaire mobiliteit (artikel 6, § 1, 2° en 3°, van het voorontwerp) of het bestaan vast te stellen van de redenen van algemeen belang die verband houden met de noodzaak tot hetzij een snelle opschaling van de productie of handel in wapens, munitie of oorlogsmateriaal, hetzij een versneld klaarmaken van de weginfrastructuur opdat deze voldoende inzetbaar is voor strategische militaire mobiliteit (artikel 6, § 2, van het voorontwerp).

In dat verband dient echter te worden opgemerkt dat de Vlaamse Regering bij het onderzoek van een verzoek tot afwijking overeenkomstig artikel 7 van het voorontwerp moet nagaan of handeling of de exploitatie in kwestie werkelijk kadert binnen de defensiegerelateerde uitzonderingssituatie, teneinde de noodzaak te kunnen beoordelen om sommige of alle relevante procedures aan de kant te schuiven. In het kader van dat onderzoek, lijkt het federale belang voldoende te worden afgedekt door de door artikel 7, § 2, van het voorontwerp vereiste raadpleging van de federale minister, bevoegd voor defensie en de algemene verplichting die rust op het gewest om het evenredigheidsbeginsel en de federale loyaliteit te respecteren.¹⁶

VORMVEREISTEN

5. De vraag kan worden gesteld of voorliggend voorontwerp van decreet zelf geen plan of programma is in de zin van richtlijn 2001/42/EG van het Europees Parlement en de Raad van 27 juni 2001 ‘betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma’s’. In dit verband volstaat het echter om vast te stellen dat artikel 3, lid 8, van die

¹⁵ Te denken valt aan beslissingen van de NAVO overeenkomstig de artikelen 4 of 5 van het Noord-Atlantisch Verdrag, gedaan te Washington op 4 april 1949, of van de VN-Veiligheidsraad overeenkomstig Titel VII van het VN-Handvest, gedaan te San Francisco op 26 juni 1945.

¹⁶ Vgl. GwH 15 juli 2021, nr. 106/2021, B.17.1 tot B.17.4, over de manier waarop het Waalse Gewest in het kader van diens eigen bevoegdheden inzake natuurbehoud moet omgaan met verzoeken van de diensten van defensie, de politiediensten en de diensten van de civiele veiligheid om een afwijking te verkrijgen van een gewestelijk droneverbod boven natuurgebieden, in het licht van het evenredigheidsbeginsel en de federale loyaliteit. Bijgevolg, wanneer de Vlaamse Regering zal beslissen over aanvragen voor afwijkingen zal ze erover moeten waken dat ze de uitoefening door de federale overheid van diens eigen bevoegdheden, zoals vermeld in opmerking 4.3, niet onmogelijk of overdreven moeilijk maakt.

richtlijn stelt dat de plannen en programma's die uitsluitend bestemd zijn voor nationale defensie of noodsituaties van de verplichtingen van die richtlijn worden uitgezonderd.

ALGEMENE OPMERKINGEN

6. Volgens artikel 2 van het voorontwerp strekt het voorontwerp tot gedeeltelijke omzetting van mer-richtlijn 2011/92/EU en habitatrichtlijn 92/43/EEG. De gemachtigde heeft in dat verband aan de Raad van State concordantietabellen bezorgd, die best ook aan de memorie van toelichting worden toegevoegd.

6.1. De beweerde gedeeltelijke omzetting van richtlijn 2011/92/EU zou betrekking hebben op artikel 1, lid 3, van die richtlijn, die zou worden omgezet in de artikelen 6, § 3 en 7, § 2, eerste lid, van het voorontwerp en het al bestaande artikel 4.3.1, tweede lid, van het DABM.

Artikel 1, lid 3, van richtlijn 2011/92/EU luidt:

“3. Indien hun nationale wetgeving in die mogelijkheid voorziet, kunnen de lidstaten per geval besluiten deze richtlijn niet toe te passen op projecten, of projectonderdelen, die uitsluitend bestemd zijn voor defensie, dan wel op projecten die uitsluitend de respons op civiele noodsituaties tot doel hebben, indien zij oordelen dat toepassing in die gevallen nadelige gevolgen zou hebben voor deze doeleinden.”

De ontworpen artikelen 6, § 4 en 7, § 2, eerste lid, zetten samen met artikel 4.3.1, tweede lid, van het DABM die richtlijnbevestiging om.

Uit deze bepalingen volgt dat in concrete gevallen voor bepaalde projecten geen milieueffectrapportering vereist zal zijn.

6.2. Ook voor de beoogde gedeeltelijke omzetting van richtlijn 92/43/EEG heeft de gemachtigde een concordantietabel bezorgd. Artikel 6, lid 3, van die richtlijn wordt omgezet met artikel 6, § 5, leden 3 en 4, van het voorontwerp; artikel 6, lid 4, van die richtlijn wordt omgezet met artikel 6, § 5, leden 2 en 5, van het voorontwerp.

Artikel 6, § 5, eerste lid, van het voorontwerp¹⁷ vormt volgens de concordantietabel echter geen omzetting van enige richtlijnbevestiging. Dit komt de Raad onlogisch voor aangezien het tweede lid van die bepaling (dat verwijst naar het eerste lid) wordt aangemerkt als omzetting van artikel 6, lid 4, van richtlijn 92/43/EEG.

Artikel 6, § 5, eerste lid, van het voorontwerp betreft handelingen of exploitaties buiten een speciale beschermingszone maar die betekenisvolle effecten kunnen hebben op een speciale beschermingszone. Een passende beoordeling is dan niet vereist voorafgaand aan de

¹⁷ Die bepaling luidt als volgt: “Als de handelingen of exploitatie waarover de Vlaamse Regering gevraagd wordt de beslissing vermeld in artikel 7, §2, eerste lid, te nemen, uitgevoerd zouden worden buiten een speciale beschermingszone als vermeld in artikel 2, 43°, van het Natuurdecreet van 21 oktober 1997, maar betekenisvolle effecten kunnen hebben op een speciale beschermingszone, afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten, is de passende beoordeling niet vereist voorafgaand aan de beslissing van de Vlaamse Regering. De passende beoordeling wordt in dat geval door de initiatiefnemer opgemaakt, m overleg met het Agentschap voor Natuur en Bos, binnen zes maanden na de beslissing van de Vlaamse Regering.”

beslissing van de Vlaamse Regering maar achteraf, door de initiatiefnemer, in overleg met het Agentschap Natuur en Bos, binnen zes maanden na de beslissing van de Vlaamse Regering.

Artikel 6, lid 3, *in fine*, van de habitatrichtlijn stelt dat in toepassing van die bepaling, de lidstaten in voorkomend geval inspraakmogelijkheden moeten hebben geboden. De mogelijkheid voor het organiseren van een inspraakprocedure – en dus ook de manier waarop dat moet gebeuren in de context van artikel 6, § 5, van het voorontwerp – komt aan bod in het artikel 7, § 2, derde lid, van het voorontwerp. In tegenstelling tot wat artikel 6, lid 3, van de habitatrichtlijn voorschrijft zou de Vlaamse Regering echter steeds zelf kunnen oordelen over het al dan niet organiseren van inspraakmogelijkheden.

In dat verband gaf de gemachtigde het volgende toe:

“Het ontworpen artikel 6, §5, is niet geheel in overeenstemming met artikel 6, leden 3 en 4, van de Habitatrichtlijn, doch enkel wat betreft projecten die uitgevoerd worden buiten speciale beschermingszones (SBZ). Voor die projecten, maar die toch betekenisvolle effecten op een SBZ zouden kunnen hebben, is, anders dan bepaald in artikel 6, lid 3, van de Habitatrichtlijn, geen voorafgaande passende beoordeling vereist. De passende beoordeling moet in dat geval uitgevoerd worden binnen 6 maanden na de in artikel 7, §2, eerste lid, vermelde beslissing over het project. Deze afwijking van de Habitatrichtlijn geldt dus niet voor projecten binnen SBZ en kan dus geen betrekking hebben op projecten met rechtstreekse inname van natuurlijke habitats of leefgebied van soorten in een SBZ. Het decreet grijpt dus enkel in op de ruime externe werking van de habitattoets die noodzaakt tot een passende beoordeling van projecten buiten SBZ maar die significante gevolgen kunnen hebben voor een SBZ. In de bijzondere situatie dat de openbare veiligheid fundamenteel in het gedrang is en om die reden een snelle opschaling van wapens, munitie of ander oorlogsmateriaal vereist is, dan wel een versnelde aanpassing van de wegeninfrastructuur in functie van strategische militaire mobiliteit, is die ruime externe werking, waar deze noodzaakt tot een voorafgaande passende beoordeling van emissies e.d., een te beperkende factor.

In het geval er voor een project buiten SBZ effectief een passende beoordeling moet uitgevoerd worden, wat kan blijken uit een voortoets die uitgevoerd wordt voor of na de in artikel 7, §2, eerste lid, vermelde beslissing, moet deze dus uitgevoerd worden binnen de 6 maanden na die beslissing. Als dan op basis van die passende beoordeling niet de zekerheid kan worden verkregen dat het project geen betekenisvolle aantasting van de natuurlijke kenmerken van een SBZ zal veroorzaken, moet de initiatiefnemer wel alle nodige compenserende maatregelen om te waarborgen dat de algehele samenhang van de speciale beschermingszone en -zones bewaard blijft. De passende beoordeling blijft dus haar rol spelen voor het behoud van de speciale beschermingszones en de samenhang tussen deze zones. Aangezien de passende beoordeling na en dus buiten de besluitvorming door de Vlaamse Regering over het betrokken project valt, is als kwaliteitsgarantie voorzien dat de initiatiefnemer de passende beoordeling moet opmaken in overleg met het Agentschap voor Natuur en Bos. De initiatiefnemer moet ook aan het agentschap rapporteren over de uitvoering van de compenserende maatregelen.

Via deze aanpak worden aldus twee belangen met elkaar verzoend: enerzijds is voor de vele projecten die kunnen ontplooid worden buiten speciale beschermingszones de passende beoordeling niet langer een te sterk beperkende en vertragende factor. Hierdoor wordt een snelle opschaling van de productie of opslag van wapens, munitie of oorlogsmateriaal of een snelle aanpassing van wegeninfrastructuur mogelijk, wat noodzakelijk is in het licht van de defensiegerelateerde uitzonderingssituatie. Anderzijds worden de nodige garanties ingebouwd zodat bij een negatieve conclusie van de

beoordeling van de gevolgen van het gebied, de nodige compenserende maatregelen worden genomen om te waarborgen dat de algehele samenhang van de speciale beschermingszone en -zones bewaard blijft.

Deze aanpak is noodzakelijk omdat de handelingen of exploitatie die onder het toepassingsgebied van dit decreet vallen, ingegeven zijn vanuit de defensiegerelateerde uitzonderingssituatie. De maatregel is ook proportioneel vermits de nodige garanties op compensatie ingebouwd worden. Daarnaast blijft deze aanpak beperkt tot projecten die zich situeren buiten speciale beschermingszones.

Zoals ook aangegeven in de artikelsgewijze toelichting van de Memorie van Toelichting van voorliggend ontwerp van decreet, biedt onder meer artikel 346 VWEU een rechtsgrond voor deze noodzakelijke en proportionele afwijking van de Habitatrichtlijn. Dat verdragsartikel bepaalt dat de Europese verdragen geen beletsel vormen dat een lidstaat maatregelen neemt die hij noodzakelijk acht voor de bescherming van de wezenlijke belangen van zijn veiligheid en die betrekking hebben op de productie van of de handel in wapens, munitie en oorlogsmateriaal. Tevens wordt er in de Memorie op gewezen dat in het internationaal recht de noodsituatie („state of necessity”) ook wordt erkend als gewoonterechtelijke rechtvaardiging voor de niet-nakoming van internationaalrechtelijke verplichtingen: "Dit is volgens de commissie voor internationaal recht van de Verenigde Naties met name mogelijk om een wezenlijk belang tegen een ernstig en onmiddellijk gevaar te beschermen. Dit geldt in het bijzonder ook ten aanzien van defensiedoeleinden. A fortiori is het dus mogelijk de in het decreet voorziene werkwijze te hanteren die de kernprincipes van de Habitatrichtlijn en de passende beoordeling respecteert. Advocaat-Generaal Kokott heeft er reeds op gewezen dat dit principe binnen de voormelde grenzen ook toegepast kan worden ten aanzien van het Verdrag van Aarhus en Richtlijn 2011/92/EU. Vermits het om een algemeen principe gaat, geldt dit ook ten aanzien van de Habitatrichtlijn." (zie de artikelsgewijze toelichting bij artikel 6, §5 en de verwijzingen aldaar in voetnoten 13 en 14)."

6.2.1. In de mate dat de stellers met de artikelen 6, § 5 en 7, § 2, derde lid, van het voorontwerp van het ontwerp beogen om verder te kunnen afwijken van de habitatrichtlijn dan artikel 6, lid 3, ervan toelaat, moet worden opgemerkt dat een beroep op artikel 346, lid 1, b), van het VWEU slechts lijkt te kunnen worden ingeroepen voor zover het zou gaan om projecten die verband houden met de productie van of de handel in wapenen, munitie en oorlogsmateriaal. Die bepaling zou bijgevolg niet dienstig kunnen worden ingeroepen voor projecten die verband houden met het aanpassen van de wegen.

6.2.2. In dat verband zou eventueel wel een beroep kunnen worden gedaan op artikel 347 van het VWEU, zij het dat dan zal moeten worden aangetoond dat de maatregelen werkelijk noodzakelijk zijn in geval van oorlog of van een ernstige internationale spanning welke oorlogsgevaar inhoudt, of om te voldoen aan de verplichtingen die hij met het oog op het behoud van de vrede en van de internationale veiligheid heeft aangegaan en daartoe desgevallend met andere lidstaten overleg over wordt gepleegd.¹⁸

¹⁸ De rechtspraak over de concrete voorwaarden voor de toepassing van artikel 347 van het VWEU is erg beperkt, aangezien het Hof van Justitie zich in de enige zaak die met toepassing van artikel 348 van het VWEU is gebracht niet over de grond van de zaak heeft moeten uitspreken, nadat de Europese Commissie haar beroep had ingetrokken (HvJ (beschikking) 19 maart 1996, *Commissie/Griekenland*, C-120/94, ECLI:EU:C:1996:116 (doorhaling). Niettemin, is er wel de inhoudelijke analyse in de conclusie van advocaat-generaal Jacobs in diezelfde zaak van 6 april 1995, ECLI:EU:C:1995:109. Recent heeft het Hof van Justitie nog bevestigd dat de artikelen 346 en 347 van het VWEU in elk geval eng moeten worden uitgelegd, zie HvJ 2 april 2020, *Commissie/Polen e.a.*, gevoegde zaken C-

6.2.3. De ultieme beoordeling van de toelaatbaarheid van een beroep op de artikelen 346 en 347 van het VWEU komt toe aan het Hof van Justitie, in voorkomend geval in het kader van de bijzondere inbreukprocedure van artikel 348, tweede lid, van het VWEU.

6.3. In de concordantietabellen zijn geen omzettingen opgenomen voor richtlijn 2012/18/EU van het Europees Parlement en de Raad van 4 juli 2012 ‘betreffende de beheersing van de gevaren van zware ongevallen waarbij gevaarlijke stoffen zijn betrokken, houdende wijziging en vervolgens intrekking van Richtlijn 96/82/EG van de Raad (SEVESO III richtlijn). Nochtans stelt de memorie van toelichting bij artikel 6, § 4, van het voorontwerp dat toepassing wordt gemaakt van de uitsluiting van het toepassingsgebied met betrekking tot “militaire inrichtingen, installaties of opslagplaatsen” in artikel 2, lid 2, a), van die richtlijn. Artikel 2 van het voorontwerp moet bijgevolg op dit punt worden aangevuld.

6.4. Ten slotte rijst de vraag naar de verenigbaarheid met richtlijn 2010/75/EU van het Europees Parlement en de Raad van 24 november 2010 ‘inzake industriële emissies en emissies uit de veehouderij’. Die richtlijn bevat immers regels inzake geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging door industriële activiteiten. Ze is van toepassing op industriële activiteiten die de in de hoofdstukken II tot en met VI*bis* bedoelde verontreiniging veroorzaken.

Voor de activiteiten die onder die richtlijn vallen bepaalt artikel 4 de principiële vergunningsplicht, artikel 12 dat een vergunning moet worden aangevraagd, artikel 14 dat een vergunning al dan niet wordt verleend, en artikel 24 de inspraak van het publiek bij de vergunningsprocedure.

Deze richtlijn bevat geen uitzondering voor defensieactiviteiten of installaties.

Aan de gemachtigde is gevraagd hoe de ontworpen *sui generis* regeling en de beslissing in artikel 7, § 2, eerste lid, zich verhouden tot de vergunningsplicht opgenomen in richtlijn 2010/75/EU, waaronder bijvoorbeeld artikel 14.

De gemachtigde antwoordde:

“De vergunningsvoorwaarden die volgen uit de Richtlijn Industriële Emissies, zijn in het Vlaamse Gewest omgezet in de VLAREM-regelgeving.

Artikel 6, § 1, 5° van het ontwerp van decreet bepaalt dat de Vlaamse Regering enkel een toelating kan verlenen in de zin van artikel 7, § 2 op voorwaarde dat de algemene en sectorale milieuvorwaarden uit de VLAREM-regelgeving wordt nageleefd.

Overeenkomstig artikel 6, § 2 kan onder bepaalde omstandigheden van deze milieuvorwaarden worden afgeweken "als dat vereist is om redenen van algemeen belang die verband houden met de noodzaak tot hetzij een snelle opschaling van de productie of handel in wapens, munitie of oorlogsmateriaal, hetzij een versneld klaarmaken van de wegeninfrastructuur opdat deze voldoende inzetbaar is voor strategische militaire mobiliteit of als het onmogelijk is om bepaalde milieuvorwaarden na te leven".

715/17, C-718/17 en C-719/17, ECLI:EU:C:2020:257, punt 144, onder verwijzing naar HvJ 5 december 2009, *Commissie/Denemarken*, C-461/05, EU:C:2009:783, punt 52, en HvJ 4 maart 2010, *Commissie/Portugal*, C-38/06, EU:C:2010:108, punt 63.

De Vlaamse Regering kan dus enkel een afwijking van de algemene en sectorale milieuvoorwaarden toestaan indien zonder één of meerdere afwijkingen de bijdrage van het project tot de noodzakelijk snelle opschaling of tot het versneld klaarmaken van de wegeninfrastructuur in het gedrang komt. Komt die niet in het gedrang dan kan er niet afgeweken worden van de verplichting om de algemene en sectorale milieuvoorwaarden na te leven.

De Memorie van Toelichting verwijst naar de volgende rechtsgronden voor een eventuele afwijking:

1) artikel 346, eerste lid, b) van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, dat als volgt luidt: “De bepalingen van de Verdragen vormen geen beletsel voor de volgende regels:

b) elke lidstaat kan de maatregelen nemen die hij noodzakelijk acht voor de bescherming van de wezenlijke belangen van zijn veiligheid en die betrekking hebben op de productie van of de handel in wapenen, munitie en oorlogsmateriaal; die maatregelen mogen de mededingingsverhoudingen op de interne markt niet wijzigen voor producten die niet bestemd zijn voor specifiek militaire doeleinden.”;

2) het gegeven dat in het internationaal recht de noodsituatie („state of necessity”) erkend wordt als gewoonterechtelijke rechtvaardiging voor de niet-nakoming van internationaalrechtelijke verplichtingen. Dit is volgens de commissie voor internationaal recht van de Verenigde Naties met name mogelijk om een wezenlijk belang tegen een ernstig en onmiddellijk gevaar te beschermen (voor verwijzingen: zie voetnoot 13 in de MvT). Dit geldt in het bijzonder ook ten aanzien van defensiedoeleinden.

De eventuele, noodzakelijk geachte afwijking van op richtlijn 2010/75/EU gebaseerde milieuvoorwaarden kan dus op voormelde internationaalrechtelijke gronden verantwoord worden.”

Ook met betrekking tot deze richtlijn wordt bijgevolg een beroep gedaan op artikel 346, lid 1, b), van het VWEU. In de mate dat wordt afgeweken van regels die geen verband houden met de productie van of de handel in wapenen, munitie en oorlogsmateriaal, rijst weer de vraag of niet veeleer ook een beroep moet worden gedaan op artikel 347 van het VWEU, voor zover de voorwaarden daartoe zijn vervuld. Opnieuw geldt dat de ultieme beoordeling van de toelaatbaarheid van een beroep op de artikelen 346 en 347 van het VWEU toekomt aan het Hof van Justitie, in voorkomend geval in het kader van de bijzondere inbreukprocedure van artikel 348, tweede lid, van het VWEU.

7.1. De vraag rijst of het voorontwerp wel in overeenstemming is met verordening EU 2025/2643 van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2025 ‘tot vaststelling van het programma voor de Europese defensie-industrie en van een kader van maatregelen ter waarborging van de tijdige beschikbaarheid en levering van defensieproducten (“EDIP-verordening”)', waarover in de memorie van toelichting noch in het wetgevingsdossier melding wordt van gemaakt.¹⁹

¹⁹ Verordening (EU) 2025/2643 van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2025 ‘tot vaststelling van het programma voor de Europese defensie-industrie en van een kader van maatregelen ter waarborging van de tijdige beschikbaarheid en levering van defensieproducten (“EDIP-verordening”)'.

In dat verband merkt de Raad van State op dat artikel 64 van die verordening in de mogelijkheid voorziet voor de Raad om “de veiligheidsgerelateerde voorzieningscrisistoestand” af te kondigen, in welk geval overeenkomstig artikel 70 van die verordening “de voorzieningszekerheid van crisisrelevante defensieproducten [kan] worden beschouwd als een dwingende reden van groot openbaar belang in de zin van artikel 6, lid 4, en artikel 16, lid 1, punt c), van Richtlijn 92/43/EEG en van artikel 4, lid 7, van Richtlijn 2000/60/EG. Daarom kunnen de planning, de bouw en de exploitatie van desbetreffende productiefaciliteiten worden beschouwd als zijnde van groot openbaar belang, mits aan de overige voorwaarden van die bepalingen is voldaan.”. De vraag rijst of in het licht van die verordening een verdergaande regeling, die vergunningsprocedures niet enkel versnelt maar simpelweg afschaft, noodzakelijk en verenigbaar is met de uitgangspunten van die bepaling.²⁰

7.2. In de memorie van toelichting wordt er bovendien op gewezen dat er op Europees niveau onderhandelingen lopen over het voorstel van de Europese Commissie voor een Europese verordening ‘*Fast Track Permitting Defence Readiness*’ die een snelle vergunningverlening beoogt voor ‘defensiegereedheidsprojecten’²¹⁻²². Verder stelt de memorie van toelichting dat Vlaanderen niet de uitkomst van de discussies over dit Europese initiatief wenst af te wachten. Op basis van de definitieve tekst van de verordening, die, eens aangenomen, voorrang zal hebben op de Vlaamse regelgeving, zal blijken of huidig initiatief er al dan niet complementair mee is. In de mate het voorontwerp er onverenigbaar mee zou zijn, zal het voorontwerp dienen te worden aangepast. De in het vooruitzicht gestelde verordening kan het juridisch kader veranderen. Nu al kan worden opgemerkt dat ook in het kader van die verordening het uitgangspunt veeleer lijkt te zijn dat procedures voor defensiegereedheidsprojecten moeten worden versneld, maar niet dat er – zoals in het voorontwerp – volledig van moet worden afgezien.²³

²⁰ Hiervoor werd weliswaar gewezen op de mogelijkheid om af te wijken van verdragsverplichtingen op grond van de artikelen 346 en 347 van het VWEU, maar daarbij moet worden opgemerkt dat het Hof van Justitie die bepalingen eng interpreteert en de noodzaak van die afwijkingen onderzoekt. Die noodzaak is niet evident indien er al in secundaire EU-wetgeving in een dienstig kader is voorzien. Zie in dat verband ook voetnoot 24.

²¹ Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende versnelde vergunningverlening voor defensiegereedheidsprojecten (COM(2025) 821 final — 2025/0172 (COD)).

²² Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité a) Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende versnelde vergunningverlening voor defensiegereedheidsprojecten (COM(2025) 821 final — 2025/0172 (COD)) en b) Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van de Verordeningen (EG) nr. 1907/2006, (EG) nr. 1272/2008, (EU) nr. 528/2012, (EU) 2019/1021 en (EU) 2021/697 wat betreft defensiegereedheid en het faciliteren van defensie-investeringen en voorwaarden voor de defensie-industrie (COM(2025) 822 final — 2025/0176 (COD)) en c) Voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van de Richtlijnen 2009/43/EG en 2009/81/EG wat betreft de vereenvoudiging van de overdracht van defensiegerelateerde producten binnen de EU en de vereenvoudiging van aanbestedingen op het gebied van veiligheid en defensie (COM(2025) 823 final — 2025/0177 (COD)).

²³ Artikel 6, lid 2, van het in voetnoot 21 vermelde voorstel voorziet weliswaar in een gecombineerde milieubeoordeling onder richtlijnen 2001/42/EG en 92/43/EEG, maar benadrukt dat dit niet ten koste mag gaan van de kwaliteit en de inhoud van die beoordeling.

7.3. De stellers dienen het voorontwerp in het licht hiervan aan een nieuw onderzoek te onderwerpen en de memorie van toelichting hieromtrent aan te vullen. In dat verband moet worden opgemerkt dat waar de Unie zelf maatregelen heeft genomen het moeilijk kan zijn voor Lidstaten om zich op uitzonderlijke omstandigheden te beroepen.²⁴

8.1 Artikel 23 van de Grondwet bepaalt dat ieder het recht heeft om een menswaardig leven te leiden. Daartoe waarborgen de onderscheiden wetgevers, rekening houdend met de overeenkomstige plichten, de economische, sociale en culturele rechten, waarvan ze de voorwaarden voor de uitoefening bepalen. Artikel 23 van de Grondwet bepaalt niet wat die rechten, waarvan enkel het beginsel wordt uitgedrukt, impliceren, waarbij elke wetgever ermee is belast die rechten te waarborgen, overeenkomstig het tweede lid van dat artikel, rekening houdend met de overeenkomstige plichten.²⁵

Artikel 23, derde lid, 2° en 4°, van de Grondwet dat het recht op bescherming van de gezondheid en het recht op de bescherming van een gezond leefmilieu tot de erin verankerde economische, sociale en culturele rechten rekent, draagt de bevoegde wetgevers op om het recht op bescherming van de gezondheid en het recht op de bescherming van een gezond leefmilieu te waarborgen.²⁶

Artikel 23, derde lid, 2° en 4°, van de Grondwet bevat een *standstill*-verplichting die eraan in de weg staat dat de bevoegde regelgever het beschermingsniveau dat wordt geboden door de van toepassing zijnde wetgeving, in aanzienlijke mate vermindert zonder redelijke verantwoording.²⁷

Het inperken van procedurele waarborgen zoals inspraakmogelijkheden en effectbeoordelingen kunnen aanleiding geven tot een aanzienlijke achteruitgang van het beschermingsniveau dat wordt geboden door de bestaande wetgeving inzake het leefmilieu.²⁸ Dat is *a fortiori* het geval wanneer, zoals in het voorontwerp, vrijwel alle procedurele voorschriften aan de kant kunnen worden geschoven.

8.2. Het verdient bijgevolg aanbeveling in de memorie van toelichting een verantwoording op te nemen in het licht van artikel 23 van de Grondwet, nu het voorontwerp beoogt om belangrijke procedurele waarborgen bij het verlenen van vergunningen en toelatingen die verband houden met de bescherming van het leefmilieu te schrappen naar aanleiding van een defensiegerelateerde uitzonderingssituatie. Bovendien houdt het voorontwerp ook een materiële achteruitgang in, in de mate dat het ontwerp in afwijking van het Bosdecreet ontbossingen mogelijk maakt die bovendien pas twee jaar na het verstrijken van de defensiegerelateerde

²⁴ K. LENAERTS en P. VAN NUFFEL; T. CORTHAUT (ed.), *EU Constitutional Law*, Oxford, OUP, 2022, 387, 11.011, onder verwijzing naar HvJ 14 januari 1997, *Centro-Com*, C-124/95, ECLI:EU:C:1997:8, punt 46. Zie ook P. GILSDORF, 'Les réserves de sécurité du traité CEE, à la lumière du traité sue l'Union européenne', *Revue du Marché Commun et de l'Union européenne*, 1994, 18-19 en 23-25.

²⁵ GwH 11 december 2025 nr. 174/2025, B.5.2.

²⁶ GwH 11 december 2025 nr. 174/2025, B.5.3.

²⁷ GwH 11 december 2025 nr. 174/2025, B.5.4.

²⁸ Zie in die zin onder meer GwH 21 januari 2021, nr. 6/2021, B.12; GwH 17 oktober 2019, nr. 145/2019, B.10.5; GwH 23 mei 2019, nr. 80/2019, B.3.8.

uitzonderingssituatie moeten worden gecompenseerd. Hoewel de militaire noodzaak in bepaalde gevallen een verantwoording kan bieden voor een aanzienlijke achteruitgang van het beschermingsniveau moet worden vastgesteld dat de evenredigheid van de voorliggende maatregelen niet wordt verantwoord, te meer daar – zoals hoger – opgemerkt het vigerende en toekomstige uniale rechtskader dezelfde defensie-uitdagingen beantwoorden met minder vergaande maatregelen.

ONDERZOEK VAN DE TEKST

Hoofdstuk 1

9. Het verdient aanbeveling om de artikelen 1 tot 3 (algemene bepalingen) en 4 tot 9 (de regeling van de defensiegerelateerde uitzonderingssituatie) in afzonderlijke hoofdstukken onder te brengen.

Artikel 6

10. De taalkundige fout in artikel 6, § 1, 7°, van het ontwerp “aan of in goederen die goederen die erkend zijn” moet worden gecorrigeerd.

DE GRIFFIER

DE VOORZITTER

Charles-Henri VAN HOVE

Pierre LEFRANC

DE GRIFFIER

DE VOORZITTER

Eline YOSHIMI

Pierre LEFRANC